

Transcendování ve filosofii

Jaspers píše v 3. díle svého „Úvodu do filosofie“ (kterým začíná první svazek své „Philosophie“): „Alles Philosophieren überschreitet, was in klarer Objektivität als Sein für jedermann dasselbe ist.“ (3337, S.37.) V tom smyslu by bylo možno vidět rozdíl mezi „vědami“ a filosofií, a také chápat, proč ve filosofii neplatí a nemůže platit, že oprávněnost a pravdivost je nutno hledat ve shodě různých filosofů, ani že se každý filosof má držet v rámci současného většinového diskursu. Ale jak tato konsekvence, tak původní formulace Jaspersova má vedle předností i některé vady. Především to „překračování“ (transcendování) je třeba upřesnit, zejména pokud jde o překračování „objektivitu“; je tu oprávněná obava, že tomu nebude náležitě porozuměno. Tzv. „objektivita“ nemůže být bez dalšího charakterizována jako to, co je „pro každého totéž“, neboť už sama formulace sugeruje cosi naprosto předsudečného. Pokud jde o „skutečnost“, platí, že žádná konkrétní skutečnost není pouhým „objektem“, ale máme-li se k ní vztáhnout jako k „objektu“, musíme ji „objektivizovat“, „zpředmětnit“, tj. tím „objektem“ či „předmětem“ teprve učinit. Překročit takovouto „objektivitu“ znamená tedy pro filosofii překročit již samu aktivitu „zpředměťňování“, tedy přinejmenším nezůstávat u „zpředmětněnosti“, ale jít „přes“ (trans) předmětnou stránku oné skutečnosti k její stránce nepředmětné, která byla oním zpředmětněním, onou objektivizací pominuta, ba považována za „nic“. A protože „překračování“ je aktivita, a to aktivita určitého subjektu, ostatně podobně jako ono „zpředměťňování“, nejde tu vlastně a původně o překračování od pouze předmětného (předmětné stránky určité skutečnosti) k nepředmětnému (k nepředmětné stránce téže skutečnosti), nýbrž o překračování sebe samého, tj. sebe jako aktivního subjektu a svých dosud vykonaných aktivit, tj. onoho zpředměťňování, oné objektivizace. Tím však zároveň míříme na problematičnost onoho „was als Sein für jedermann dasselbe ist“: nic takového, co je pro každého „totéž“, přece neexistuje a nemůže existovat, to je jen naše konstrukce. Na té konstrukci se můžeme domluvit, a v jistých případech má ta konstrukce jakousi zvláštní svébytnost, takže ta domluva je za jistých podmínek vynutitelná (např. v matematice) – ale to jen v případě, že nejde o „skutečnou skutečnost“, nýbrž o skutečnost našich konstrukcí. Transcendovat, překračovat vlastní konstrukce však nemusí být nutně filosofická výsada, takže nejde o specifický nárok a závazek filosofa a filosofie.

(Písek, 110129-1.)